

**R. P. Martini De Esparza Artieda, Navarri, Theologi Societ.
Iesv, Cvrsvs Theologicvs**

In decem Libros, & duos Tomos distributus, Ivxta Methodvm, Qva In
Scholis Societatis Iesv communiter traditur annis quaternis

Continens Primam Partem, & Primam Secundæ D. Thomæ. Ad Alexand.
VII. Pont. Max.

Esparza Arteida, Martin de

Lugduni, 1666

Qvæstio I. Vtrum actus humani ex suo conceptu referantur intrinsecè ad
vltimum finem, volendo omnia propter ipsum?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94815](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94815)

LIBER TERTIVS.

De Actibus Humanis.

QVÆSTIO PRIMA.

Utrum Actus humani ex suo conceptu referantur intrinsecè ad ultimum finem volendo omnia propter ipsum?

IDENTVR non ita referri. 1. Quia id propter quod, habet rationem causæ. Causa autem ex suo conceptu est prior effectui. Atqui repugnat ultimo, vt sit prius respectu alicuius. Repugnat ergo ultimo fini, vt propter ipsum sint volita alia, aut etiam aliquod aliorum.

2. Aliqui actus humani pertinent ad constitutionem intrinsecam ultimi finis, vt dicitur quæst. 3. Quidam verò alij fiunt absque vlla deliberatione referente opus ad finem, siue ultimum, siue non ultimum; vt cum mouetur pes, aut manus, vel fricatur barba ab eo, qui est intentus ad alia. Nihil autem refertur ad seipsum; & relatio ad finem videtur esse propria rationis deliberantis. Ergo non omnes actus humani sunt propter ultimum finem.

3. Non solum intellectus, sed etiam natura agit propter finem, quicquid agit, vt docet Philosophus 2. physic. a text. 49. atque adeo bruta etiam, & inanimata operantur propter finem. Ergo actionibus humanis non conuenit ex suo conceptu, tamquam aliquid proprium, & peculiare, vt sint propter finem.

4. Si actus humani omnes essent propter ultimum finem, omnes essent eiusdem speciei. Quia actus voluntatis specificantur ex fine, suntque laudabiles, vel culpabiles iuxta ipsius qualitatem, vt infra dicitur ex August. lib. 2. de Morib. Eccles. & Manich. cap. 13. & ex eodem docet D. Thomas quæst. 1. art. 3. Sequela autem est absurda apud omnes.

5. Ultimus finis omnium hominum, aliarumque omnium rerum est vnus, & idem, vt docet D. Thomas ibidem art. 7. & 8. alique communiter. Ergo si omnes actus humani essent propter ultimum finem, omnes omnium hominum actus, cæterorumque actiones omnes essent propter vnum, eundemque finem. Hoc autem est contra experientiam. Alij namque homines operantur propter diuitias; alij propter honorem, alij propter voluptatem; & sic alij, atque alij multipliciter. Agentia verò naturalia habent singula singulos fines peculiares, iuxta diuersitatem actionum, & effectuum suorum; quos videlicet respiciunt, vt fines, cum omne agens sit propter suam operationem, vt dicitur 2. de Cælo text. 17.

6. Ea, quæ sunt ad finem, habent cognoscibilitatem, & bonitatem diuersam à bonitate, & cognos-

R. P. Esparza Curs. Theol. Tom. I.

cibilitate finis ultimi, sicut habent entitatem diuersam ab eius entitate. Fieri igitur potest, vt intellectus auertat ad bonitatem medij, seu finis proximi, quin actu quidquam cogitet de ultimo fine, ac proinde, vt illam solum proponat voluntati. In hoc autem euentu non poterit actus voluntatis ferri ad ultimum finem, vt patet. Deinde sicut voluntas potest exerceri circa ultimum finem prætermisso libere fine proximo; ita potest exerceri circa istum tantum, illo libere prætermisso; tamen uterque finis simul proponatur ab intellectu. Quia non potest intellectus voluntatem redigere in leuitatem, ita vt non possit libere amplecti, aut prætermittere quodvis eorum, quæ sibi proponuntur. Impossibile denique est, vt voluntas feratur ad ultimum finem per eos suos actus, quibus auertitur, vel diuertitur ab ipso ultimo fine. Auertitur autem, & diuertitur ab eo per omnes suos actus lethali-ter, & venialiter peccaminosos. Plures igitur sunt actus humani, qui non referuntur intrinsecè ad ultimum finem, sed vel ab eo præsciunt, vel opponuntur eidem.

7. Controversia ista videtur esse de subiecto non supponente. Quia nullus datur ultimus finis, vel certe ultimus finis non est vnicus, aut respectu omnium hominum, aut etiam respectu cuiusque hominis seorsim pro omni tempore. Finis enim in primis coincidit cum bono. Bonum autem ex conceptu suo vniuersaliter est diffusiuum sui, vt patet ex Dionysio cap. 4. de Diu. nom. initio, atque ideo quodvis bonum procedens ex alio bono est rursus principium alterius boni, & hoc alterius; & sic sine fine. Ergo in serie bonorum, atque adeo finium, non datur ultimum, sed proceditur in infinitum. Confirmatur; quia bonum habet rationem finis, quatenus propositum per rationem. Processus autem rationis, & eorum quæ dependent à ratione, nullum habent terminum, vt patet in speciebus numerorum, & proportionum geometricarum, necnon in reflexionibus possibilibus super quemlibet actum directum. Deinde quidam constituunt suum ultimum finem in diuitiis, quidam in voluptatibus, quidam in honoribus; quidam in virtute, alique in aliis eiusmodi, vt prosequitur latè Augustinus lib. 19. de Ciu. cap. 1. Præterea vnus, & idem, postquam collocauit suum ultimum in aliquo eiusmodi bonorum genere, potest, mutato subinde proposito, collocare in alio genere prout initio potuisset. Immo potest absolute quodlibet ex illis genus respicere indeterminatè, vt ultimum finem. Ergo actibus humanis non conuenit ex suo conceptu, determinatio ad vnum aliquem ultimum finem.

Art. 1. Respondetur. *Bonum est, quod omnia appetunt*, vt dicitur initio Ethic. Quod appetitur ratione sui, est finis, & motiuum formale; Medium verò, & obiectum materiale, quod appetitur ratione alterius. Quod ratione sui tantum, est finis ultimus, vel solum negatiue, vel etiam positue: quod tantum ratione alterius, est purum medium: quod simul ratione sui, & alterius, est finis proximus, aut inter-

Aa

medius

medius. Res quæ appetitur ratione sui, vt habenda ab aliquo, dicitur finis *qui*: Is, à quo illa habenda est, dicitur finis *cui*. Habitio denique, seu ratio formalis habendi, dicitur finis *quo*. Ex. gr. si quis amet sibi diuitias, ipse amans est finis *cui*; diuitiæ, finis *qui*; possessio, finis *quo*. Tres isti fines possunt idoneè ob oculos poni exemplo physico. Finis enim *cui* habet rationem subiecti in se substantialiter completi: finis *qui* rationem formæ accidentaliter: finis *quo* rationem vnionis. Quare primus ex his tribus finibus præminet reliquis duobus, & secundus tertio; sicut substantia præminet accidenti, & accedens suæ vnioni. Nempè primo inferuiunt reliqui duo, tamquam dominanti; Et tertius æstimatur solum tamquam nexus, & applicatio mutua reliquorum duorum; & siue sit excedens secundum se, siue non sit, tantundem quæritur, ac amatur, dummodò munus neccendi, & applicandi optimè præstet: Quod in reliquis duobus finibus minimè accedit, vt per se patet. Quod si omnes isti tres fines in eandem entitatem conueniant, absque vlla inter se distinctione, ille erit finis omnium præstantissimus, & præminens vnicuique eorundem finium seorsim. Idem dicitur de finibus *qui*, & *quo*, conspirantibus in eandem entitatem: Hæc enim præcellit vtrilibet eorum seorsim. Illud primum apparet clarè in Deo amante se sibi, & propter se. Istud secundum apparet, inter alia, in cognitione Dei; quæ est appetibilis, non solum tamquam id quo Deus possidetur, sed etiam tamquam id, quod ratione sui perficit subiectum: cum & cognitiones obiectorum contemptibilibus, vt peccatorum, appetantur.

Art. 2. Operari formaliter propter finem, est operari discernendo id, propter quod cætera, circa quæ versatur actus, amantur, aut odio habentur, aut præmittuntur, cum prælatione eius respectu cæterorum, tamquam causæ amandi, odio habendi, aut præmittendi cætera. Operari materialiter propter finem est, prosequi aliquid, vel auerti ab aliquo absque eiusmodi discretionem, comparationem, & prælationem, aut postpositionem. Si quis ita operetur propter aliquem finem, vt nullum quidem alium vltius intendat actualiter, non tamen omnia alia in illum referat, nec eundem rebus omnibus aliis præferat, ille erit finis vltimus negatiuè, non verò positiuè, diciturque communiter finis vltimus non operantis, sed tantum operis. Si verò omnia alia insuper ad eum referat, eumque omnibus aliis anteponat formaliter, vel æquiualeuter, nolendo vltius aliquid quærere, sed in illo omnino conuiescere; ille erit finis vltimus etiam positiuè, & non solum respectu operis, sed etiam respectu operantis. Quod si eiusmodi prælatio proveniat solum, vel ex errore intellectus, vel ex abusu voluntatis, rei prælatæ conueniet per accidens tantum ratio vltimi finis; per se verò, si eadem prælatio fundetur in natura ipsa rei, propter præminentiā bonitatis eius, comparatione cæterorum omnium.

Art. 3. Certum est, homini conuenire, vt agat formaliter propter finem. Quia homo est præditus intellectu, cuius proprium est comparare vnum cum alio, & discernere, atque diiudicare quid cui præferendum sit, & cui primus locus tribuendus sit in affectu; cui secundus, Voluntas autem operatur iuxta propositionem intellectus, & cognitionis, qua dirigitur. Ergò voluntas humana operatur præferendo vnum alteri, atque ordinando minus bonum in melius: idest, volendo melius formaliter ratione sui, & vt finem; ratione verò alterius, & vt medium, quod est minus bonum, iuxta apparentiam vtriusque boni ex parte intellectus. Suffragator experientia volentium pugnam propter victoriam, & hanc propter patriæ in-

columitatem, ac felicitatem: præsentiam medici propter remedia opportuna; hæc propter salutem, & hanc propter operationes, quibus quilibet deditus est; & sic de aliis eiusmodi. Brutis non inest talis vis discernendi, & comparandi. Quia cum iudicare nihil possint, ne quidem comparare vnum alteri, aut præferre formaliter possunt. Appetunt igitur rem, quæ ab Auctore naturæ intenditur formaliter, vt finis ipsum; non tamen eam appetunt formaliter, vt finem, sed tantum materialiter.

Art. 4. Certum rursus est, dari finem aliquem vltimum respectu hominis. Quia si non daretur aliquid vltimum, quo obtento quiesceret; neque aliquid primum dari posset, à quo inciperet: Nemo enim desperans de fine vltimo, ac termino suæ actionis, ac motus, incipit agere, ac moueri, vt dicit Philosophus. Necesse autem est, vt desperet de termino, & fine vltimo, is, cui nihil reipsa vltimum propositum est, si hoc aduertat ante operationem, & motum. Ergò si non daretur aliquis finis vltimus hominis, solum per accidens agere, ac moueri posset homo ex ignorantia, aut errore, & non per se, atque ex intentione Auctoris naturæ, de cuius vtiq; intentione neque ignorantia est, neque error. Absurdum autem est dicere, vti suggerit Philosophus 1. Ethic. c. 7. ad med. hominem per se, & ex intentione antecedenti naturæ, esse animal otiosum, & nihil vnquam acturum humano modo, & cum præuia deliberatione. Accedit finem in operabilibus, esse sicut principium in demonstrabilibus, vt dicitur. 2. Phys. text. 89. In principiis autem demonstrationum non datur procelus in infinitum, sed sistitur in aliquo primo, vt liquet ex 1. Post. à text. 6. Ergò nec in finibus datur procelus in infinitum, sed sistitur in aliquo vltimo: & sicut nihil esset cognitum ratione alterius, si nullum esset primum cognitum, seu cognitum ratione sui tantum: ita nihil esset volitum ratione alterius, si nullus esset vltimus finis volitus ratione sui tantum.

Art. 5. Ex his deducitur omnes actus humanos ex suo conceptu referri intrinsecè ad vltimum finem, nihilque aliud posse esse volitum actu proprio humano, quod non sit volitum propter ipsum vltimum finem. Non enim dicuntur actus propriè, ac strictè humani, quicunque ab homine procedunt, qualitercumque ab eo procedant, quique vel nihil differunt intrinsecè ab actibus brutorum, vel solum differunt ab illis ex parte principij, absque vlla differentia ex parte obiecti, & modi illud attingendi, sed necesse præterea est ex doctrina Philosophi 1. Ethic. c. 7. post med. & D. Thomæ q. 1. art. 1. ad rationem actus humani, vt differat ab actibus irrationalium ex parte obiecti, & ex modo illud attingendi, vtque fiat ab homine, quia homo est, & quatenus est ratione præditus, habetque proinde obiectum præstantius, circa quod exerceatur; vel certè modum nobiliorem attingendi illud. Huiusmodi differentia hominis elucet maximè in libertate, & dominio, quo carent inanimata, & irrationalia. Vnde soli actus mediātè, vel immediātè liberi dicuntur propriè, & strictè humani à D. Thoma in dicto art. 1. vt potè intento, prout ipse aduertit, ad solam moralitatem nostrorum actuum in tota ista parte Theologiæ, de cuius moralitatis conceptu est libertas. Dicit nihilominus absolutè possunt humani, ij etiam actus, qui præminent actibus liberis, tamen nec mediātè, nec immediātè liberi sunt, quales imprimis sunt actus beatifici habiti à Christo Domino, & à paruulis beatis absque vlla libertate, necnon intentio vltimi finis secundum se, quæ ab omnibus necessariò concipitur, & est principium omnium actuum liberorum, vt in fra dicitur. Dicit igitur potest cum Philosopho cap. illo 7. propius ad finem, quàm ad med. discrimen actus humani à non humano

in hoc vniuersaliter consistere, quod actus humanus versatur circa bonum vniuersale, & latius patens, quam bonum sensibile, & imaginabile, quodque proinde sit attingibile per solam rationem, & intellectum. Omnis autem actus liber, omnisque actus necessarius præminens actibus liberis, & terminatus ad bonum vniuersale; referatur intrinsecè per se ipsum ad finem vltimum, neque quidquam aliud velle potest, quin velit propter ipsum. Quia quicquid volumus depenter à cognitione repræsentante rationem vniuersalem boni, quam vtiq; cognitionem præsupponunt ex suo conceptu omnes actus liberi, vt infra dicitur, & à fortiori actus necessarij præminentes liberis; vel volumus, vt bonum perfectum, & se solo sufficiens; vel vt bonum imperfectum, incompletum, & se solo insufficiens. Si primum; patet actum immediatè, & formaliter versari circa vltimum finem. Quia ratio vltimi finis soli conuenit bono perfecto, & sufficienti se solo, vt dicit Philosoph. & exponetur ex eodem in quæst. sequent. Si secundum; patet similiter actum versari circa sumum obiectum immediatum, referendo illud ad finem vltimum, tamquam ad rationem supremam volendi, vel formaliter, & explicitè, vel saltem virtualiter, & implicitè. Necesse namque est, vt bonum incompletum, & inadæquatum appetatur in ordine ad completum, & adæquatum ab eo, qui præcognoscit vtrumque, vt planè præcognoscit, qui præcognoscit rationem vniuersalem boni. Hæc enim subordinatio imperfecti ad perfectum, & incompleti ad completum, apparet vniuersaliter in omnibus, quæ sunt tum à natura, tum ab arte. Quia neutra incipit, aut progreditur, absque intentione complementi, & perfectionis.

Art. 6. Confirmatur. Quia finis vltimus comparatur cum aliis finibus proximo, & intermedijs, sicut causa prima efficiens cum causis secundis efficientibus, iuxta illud Apocal. 8. *Ego sum a & o, principium, finis*. Eodem videlicet modo subordinans sibi cætera sub vtroque conceptu. Ergo sicut causæ secundæ efficientes nihil agere possunt absque cooperatione causæ primæ efficientis, ita reliquæ causæ finales mouere nullatenus possunt independenter à motione vltimi finis. Confirmabitur idem rursus infra inter exponendum diuisionem actuum humanorum in liberos, & necessarios; & liberorum in bonos, & malos: ostendetur enim de singulis, ratione peculiari, ordo eorum intrinsecus ad vltimum finem. Confirmatur interim postremò auctoritate Philosophi præmittentis 1. Eth. cap. 2. *Esse finem aliquem, quem propter ipsum, & propter quem alia volumus, neque omnia ob aliud eligimus*; necnon Augustini dicentis, ex consensu Philosophorum, lib. 19. de Cinit. c. 1. sub initium, *Illud esse finem boni nostri, propter quod amantur cætera, illud autem propter se ipsam*: & lib. 13. de Trinit. c. 5. *Propter hoc (felicitatem, & vltimum finem) cætera quacumque appetunt omnes homines*. Hoc ipsum docet ex professo Boet. lib. 3. de Consol. profa 2. D. Thomas in hac q. 1. art. 6. & alij communiter ibidem aduersus Scotum, & nonnullos alios.

Ad 1. Finis omnium præstantissimus, & præminens cæteris finibus est primus in intentione, & vltimus in executione; idest, causalitatem finalem exercet primus, vt præexistens intellectualiter in cognitione sui; simulque terminat vltimus causalitatem efficientem prout existens physicè in se ipso: ideoque est primus, & vltimus sub diuersa consideratione. Quod nullius est incommodi. Absolutè autem dicitur potius finis vltimus, quia genus causæ efficientis est notius, & quia ad vnumquodque attenditur magis, vt est in se intrinsecè; ideoque hinc potius fortitur nomen.

Ad 2. Actus voluntatis constituentes beatitudinem
R. P. Esparza Curs. Theol. Tom. I.

formalem, & finem vltimum, vt quo, maximè omnium sunt propter beatitudinem obiectiuam, & vltimum finem qui, vt apparebit q. 3. atque de isto fine, & beatitudine procedit quæstio. Actus verò, & motus hominis ad alia distracti, non sunt propriè, & strictè humani, vt apparet ex art. 5. Quia procedunt ex bono imaginato, aut ex ratione non transcendente limites imaginationis. Ista secunda pars responsionis est D. Thomæ in q. 1. ar. 1. ad 2. Circa responsionem eiusdem ibidem ad priorem partem argumenti videri multa possunt apud Caiet. & alios interpretes ibi, quibus tamen nequaquam opus est nobis propter diuersam notionem actus humani præmissam ex Philosopho in dicto art. 5. quæ videtur esse legitima.

Ad 3. Tam irrationalia, quam rationalia agunt propter vltimum finem, quidquid agunt; sed cum hoc discrimine, quod irrationalia, eorumque innatus appetitus diriguntur, atque determinantur ad finem, & ad ea, quæ sunt ad finem, ab Auctore naturæ, & ab eius Sapientia, ac voluntate: sicut sagitta dirigitur ad scopum à sagittante. Ideoque aguntur potius quam agant. Rationalia verò dum rationaliter operantur, diriguntur, ac determinantur etiam per se ipsa ad finem, & ad media ex vi præcognitionis, ac deliberationis præexistentis in ipsis intrinsecè, ideoque modo peculiari mouent se ipsa ad finem ab intrinsecò, & peculiari proinde cum proprietate dicuntur agere, & non tantum agi. Sola autem huius discriminationis expressio intenditur re ipsa in doctrina tradita circa actus humanos.

Ad 4. Species actuum non desumitur ex fine vltimo saltem solo; sed etiam, vel vnicè ex fine proximo, ac intermedio, qui est multiplex, & varius, sicut sunt multiplices causæ secundæ efficientes, quæ inducunt diuersitatem specificam effectuum dependentium vniuformiter à causa prima.

Ad 5. Certum est, finem per se vltimum omnium hominum, aliarumque rerum omnium esse vnum, ac eundem, nempe Deum Optimum Maximum, vt patebit magis quæst. sequent. Cæterum fines proximi agentium tum naturalium, tum rationalium sunt diuersi: Agentium quidem naturalium, iuxta diuersam summi boni participationem singulis eorum conuenientem, & iuxta capacitatem inde resultantem multipliciter contribuendi ad gloriam Dei, eundemque manifestandi: Agentium verò rationalium, iuxta liberam insuper electionem, tum mediocum, quibus perueniant ad suum vltimum finem: tum rerum, in quibus, ex errore intellectus, & perversitate voluntatis, collocant rationem vltimi finis, materialiter propterea multiplicis, non verò formaliter, vt mox dicitur, & vberius exponetur in loco. Istas autem solas finium diuersitates conuincit obiectio.

Art. 1. ad 6. fieri quidem potest, vt intellectus proponat voluntati peculiarem aliquam bonitatem rei creatæ, quin actualiter consideret rationem boni vniuersalis, quæ consideratio est necessaria ad rationem actus humani, vt dictum est. Fieri tamen non potest, vt intellectus consideret rationem boni vniuersalis, quin proponat voluntati vltimum finem. Quia ratio vltimi finis coincidit formaliter cum bono vndequaq; perfecto, completo, & sufficienti se solo. Qui autem considerat rationem boni vniuersalis, non considerat bonum cum restrictione, tamquam sufficiens, vt bebi sibi sit in hoc tantum, vel in illo genere determinatè, quod est proprium boni particularis; sed tamquam sufficiens, vt bebi sibi sit absolutè, & simpliciter, quod est proprium summi boni, & vltimi finis. Impossibile igitur est, vt actus humanus, seu proprius hominis, vt homo est, modo supra explicato, non præsupponat cognitionem vltimi finis, seu prædicati conuertibilis formaliter cum vltimo fine.

Art. 2. Operans autem cum præcognitione ultimi finis, vel illum prosequitur amplectendo simul illud determinatè bonum, cui reipsa conuenit ratio ultimi finis; vel contempto, seu prætermisso isto bono, adhaeret alij bono, cui non conuenit reipsa ratio ultimi finis. Nec enim datur medium inter hæc extrema. Si primum; patet actum versari formaliter circa ultimum finem. Secundum autem euenire non potest, quin bonum illud, quod voluntas eligit, & præfert de facto, proponatur cum apparentia præminentis illi bono, quod reipsa est ultimus finis, ut conuenientis illi potius bono, quod eligitur, & præfertur de facto; & quin hæc apparentia moneat de facto efficaciter voluntatem. Ostendetur enim infra, voluntatem nostram non posse esse liberam inter extrema, quorum alterum cognoscitur præponderare alteri, quin, & hoc vicissim representetur, ut aliquatenus præponderans illi; atque ista ratione præponderantia moueri, ac determinari, in quamcunque demum partem determinetur: Itaque in euentu proposito retinetur necessariò motio ultimi finis per vtramvis electionem, nec exercetur libertas, nisi in collocandatione ultimi finis, in hac determinatè re potius, quam illa. Hoc ipsum dicitur de peccatore, quippe qui ita deserit illud bonum, quod reipsa est ultimus finis, ut nihilominus prosequatur rationem ipsam ultimi finis; eamque collocet, per suum affectum falsa apparentia seductum in eo bono, cui adhaeret de facto, & cuius prosecutione aueritur reipsa à suo vero ultimo fine. Sed de his fufius infra.

Art. 1. Ad 7. Esto sit de ratione boni, ut sit diffusum sui: non tamen est de ratione eius, ut sit diffusum ab alio. Imò necesse est dari aliquod bonum à nullo alio bono procedens, nempe summum, & infinitum bonum, quod est Deus, uti demonstratum est quæst. 2. de Deo. Vnde patet non dari processum in infinitum sursum versus. Sed neque deorsum versus ille datur. Quia illud idem summum, & infinitum bonum est præditum libertate, qua cætera omnia moderatur, & constituit effusioni, & progressui bonorum, terminum vniuerso congruentem, dum omnia in mensura, & numero, & pondere constituit, ut dicitur Sapientia 11. 21.

Art. 2. Iam dependentia finium à ratione non est dependentia à causa, sed tanquam ab applicatione, quæ non est multiplicatiua applicatorum, sed ea applicat, qualia, & quot sunt in se à parte rei. Reflexiones verò numeri, & proportionales geometricæ, non dependent priores à posterioribus, ideoque sistitur gradus vbiuis pro libito, absque vilo inconuenienti; cum è conuerso finium ordinatorum per se sit mutua dependentia in diuerso genere, ideoque in iis opus sit, & primo, & ultimo, per se talibus, & non tantum per accidens, ut notatum est de ordine purè intellectuæ, seu rationis purè speculatiuæ.

Art. 3. Conceditur denique posse, tum diuersos homines pro eodem tempore, tum eundem hominem pro diuersis temporibus collocare suum ultimum finem in rebus diuersis, modo paulò prius indicato; negatur tamen fieri posse, ut appetitus eiusdem hominis pro eodem tempore feratur in plura, tamquam in ultimos suos fines adequatos. Quia ultimus finis dicitur bonum sufficiens, & satiatiuum appetitus se solo. Repugnat autem appetentem aliquid, tamquam satiatiuum, seque solo sibi sufficiens, simul appetere similiter aliquid aliud, cum appetitus satiari non possit absque omnibus, quæ appetit tamquam satiatiua sui. Necesse igitur est, ut vna solum res, aut vna sola rerum collectio appetatur per vnumquemque actum humanum; tamquam ultimus finis, necnon ab vnoquoque homine pro vnaquaque temporis differentia.

QVÆSTIO II.

Vtrum finis ultimus, & beatitudo obiectiua hominis sit summum, & infinitum bonum, quod est Deus?

IDEVR non esse, sed esse aliquid creatum finitum, ac limitatum. 1. Quia capacitas finita, & appetitus in ea fundatus, tum innatus, tum rationabiliter elicitus expletur bono finito. Capacitas autem hominis, cui commensuratur omnis eius appetitus, est finita, utpote indistincta ab entitate eius, quæ finita est, atque bonum expletium est bonum beatificum, utpote sufficiens eo ipso per se solum, atque perfectè quietatiuum. Ergò bonum beatificum hominis est quid finitum, & limitatum.

2. Necesse est hominem esse felicem, ac beatum habita omni sua perfectione, & corporis, & animæ. Eo namque ipso habet quidquid desiderare, ac velle potest: atque secundum Augustinum lib. 13. de Trinit. c. 4. & 5. Et alibi non semel, *Beatus est, qui habet omnia, quæ vult, & nihil malè vult.* Omnes autem perfectiones humanæ, tum corporis, tum animæ sunt aliquid creatum. Ergo beatitudo hominis est aliquid creatum.

3. Beatitudo obiectiua est illud bonum, cuius affectui cedunt, ac obediunt cæteri omnes affectus; & quo, ut dicit Boët. lib. 3. consol. prof. 2. constituitur *status omnium bonorum aggregatione perfectus*; ac demum, cuius desiderium est interminatum, ac infinitum. Huiusmodi autem bonum est pecunia, quia ut dicitur Eccles. 10. 19. *Pecunie obediunt omnia*; quod spectat ad prædminium. Deinde, ut dicitur 5. Eth. cap. 5. necnon 1. Polit. c. 6. & 7. *Ad hoc nummus institutus est, ut sit quasi fideiussor habendi pro eo, quodcumque homo voluerit*; quod pertinet ad continentiam omnium bonorum in se. Demum, ut dicitur Eccles. 5. 9. *Anarus non impletur pecunia*; quod pertinet ad interminationem, & infinitatem desiderij. Ergò beatitudo hominis consistit in diuitiis.

4. Beatitudo est maximum virtutis præmium ex Philosopho 2. Eth. c. 9. Est quo homo enadit maximè similis Deo, quodque est maximè proprium Dei: & est id, propter quod cætera meritò contemnuntur. Huiusmodi autem est honor, & quæ ad honorem per se consequitur, fama, & gloria, & quæ vtrumque sibi denincit, potestas super alios. Quia Philosophus 1. Ethic. cap. 3. dicit honorem esse maximum virtutis præmium; atque Rom. 8. 18. passionibus Sanctorum sola retribuit gloria. 1. verò ad Timoth. 1. 17. dicitur *Soli Deo honor, & gloria*; & Exod. 22. 28. atque alibi non semel dicuntur Dij, qui sunt in potestate constituti, propter eximiam vtiq; similitudinem cum Deo. Demum homines facillè patiuntur iacturam in rebus omnibus aliis, ne quam honoris iacturam patiantur, neque quidquam aliud volunt, nisi saluo honore. Ergo in his beatitudo consistit.

5. Finis ultimus, & beatitudo est, quod appetitur præcisè ratione sui, & cuius volendi nulla vterior superest causa, ut dictum est in q. præced. Huiusmodi autem est voluptas. Quia ut dicitur 10. Ethic. cap. 2. *Ridiculum est querere ab aliquo propter quid velis delectari.* Ergo beatitudo in voluptate, & delectabilitate consistit.

6. Qui